

EU-kommissionens meddelelse vedr. universiteternes rolle i det europæiske vidensamfund

AC har den 27. februar 2003 fra Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, modtaget EU-kommissionens meddelelse, Universiteternes rolle i det europæiske vidensamfund til høring. AC har udsendt meddelelsen til høring i medlemsorganisationerne og skal på den baggrund fremkomme med bemærkninger.

Det er positivt, at EU-kommissionen sætter universiteternes rolle i det europæiske vidensamfund på sin dagsorden. AC er enig med grundtonen i meddelelsen, at universiteterne som hovedleverandør af viden, i form af sin forsknings og uddannelsesindsats, udgør en vigtig drivkraft i udviklingen af vidensamfundet.

Når dette er sagt, savner AC, at Kommissionen i sin meddelelse i tydeligere grad anerkender universiteternes brede samfundsmæssige rolle. AC finder, at Kommissionen har for ensidigt et fokus på universiteterne, og særligt naturvidenskaberne som underleverandør af viden til specifikke erhvervssektorer. I vidensamfundet efterspørger private og offentlige virksomheder og organisationer en bred vifte af viden og kandidater fra universiteterne, herunder humaniora og samfundsvidenskaberne. Dette bør også være afspejlet i universiteternes uddannelses- og forskningsindsats.

Finansiering

Kommissionen peger selv på et afgørende problem, at den stadig ringere finansiering af de europæiske universiteter har som konsekvens, at universiteternes evne til at fastholde og tiltrække de bedste hoveder undergraves og dermed deres mulighed for at opbygge forskningsmiljøer af høj kvalitet.

AC vil i forlængelse af denne problemstilling gerne kvittere for, at EU-landenes regeringschefer for et år siden i Barcelona vedtog en visionær erklæring om, at investeringerne i forskning og udvikling skal øges, således at landenes investeringer senest i 2010 skal nærme sig 3 pct. af BNP, hvoraf de offentlige investeringer skal udgøre 1 pct. Barcelona målsætningen er en vigtig og nødvendig politisk erkendelse af, at forskningsinvesteringer er en afgørende forudsætning for EU-landenes fremtidige velstand og udvikling.

For så vidt angår Kommissionens spørgsmål om alternative finansieringskilder til det offentlige, er det vigtigt at holde sig for øje, at flere europæiske lande, herunder Danmark, har en erhvervsstruktur bestående af mange små og mellemstore virksomheder, der nødvendiggør, at den offentlige forskning løfter sin del af de samlede forskningsinvesteringer, fordi disse typer af virksomheder, hverken kan, skal eller vil bidrage til samfundets forskningsinvestering.

Barcelona målsætningen om fordelingen mellem offentlig og privat forskningsinvestering er generelt formuleret, men en nærmere analyse af det private erhvervslivs forskningsindsats kunne for visse europæiske lande, herunder Danmark give anledning til overvejelser om hvorvidt målsætningen for det offentliges andel af forskningsinvesteringerne på 1 pct. af BNP snarere skal ses som laveste ambitionsniveau?

Meddelelsen tager relevant fat på behovet for en særlig indsats med hensyn til at skaffe menneskelige ressourcer til forskningen. Den merinvestering som Barcelona målsætningen lægger op til må nødvendigvis understøttes af en ansvarlig langsigtet

forskningspolitik, fordi der skal opbygges forskningsmiljøer, der har kapacitet til at udnytte forskningsbevillingerne. De seneste års forskningspolitik har trukket i den modsatte retning. Forskningsmiljøer er blevet nedlagt på grund af besparelshensyn, hvilket er problematisk, da det tager væsentlig kortere tid at nedbryde forskningsmiljøer end at opbygge dem. Samtidig ved vi, at denne mangelsituation vil blive yderligere forstærket når universiteterne inden for få år skal igennem et generationsskifte blandt forskerne. Konsekvensen af denne mangelsituation er, at en række vækstpotentialer ikke kan udnyttes.

En væsentlig og helt afgørende udløber af Barcelona målsætningen må på denne baggrund være at formulere en realistisk og langsigtet plan for udbygning af stærke forskningsenheder på universiteterne. AC støtter Kommissionens forslag om, at landene i højere grad indfører flerårige finanslovsbevillinger på dette område, der giver kendte og stabile rammer for universiteternes langtidspanlægning, fx i en 6- eller 8-årig periode.

For så vidt angår spørgsmålet om hvorvidt universiteterne kan få den nødvendige fleksibilitet til at drage fordel af det stærkt voksende marked for tjenesteydelser, her forstået som uddannelsesydelser, er det vigtigt i besvarelsen af spørgsmålet at skelne mellem ordinær uddannelse og efter- og videreuddannelse for voksne. Universiteternes ordinære uddannelser er gratis, hvilket er forankret i de demokratiske værdier om, at alle kvalificerede skal have lige muligheder for at få en uddannelse. Dette princip er helt fundamentalt for et velfærdssamfund og udviklingen af et videnssamfund. AC må således kraftigt advare mod, at Kommissionen "flirter" med en ændring af dette demokratiske princip. I stedet bør Kommissionen forsvare princippet om, at ordinær uddannelse er et offentligt gode, der falder uden for rammerne for GATS-forhandlingerne.

AC støtter den danske holdning hertil, som formuleret i brev fra Undervisningsminister Ulla Tørnæs til EU-kommissær for Uddannelse og Kultur Viviane Reding, dateret den 29. august 2002. Her hedder det blandt andet, at den danske regering betragter de videregående uddannelser, hvad enten der er tale om helt eller delvist offentligt finansiering, som en offentlig serviceydelse, og som sådan falder uden for rammerne af GATS. I samme skrivelse anfører ministeren, at Danmark ønsker at opretholde den nationale tilskudsordning til det offentlige uddannelsessystem og restriktioner på ikke-nationale organisationers, personers adgang til danske økonomiske støtteordninger. Ministeren foreslår således, at GATS-forhandlingerne alene koncentrerer om privatfinansieret videregående uddannelse.

For så vidt angår efter- og videreuddannelse for voksne, agerer universiteterne allerede i dag på et globalt marked med hel- og delvist deltagerfinansierede uddannelsesydelser. AC ser ikke behov for at ændre på den nuværende fordeling mellem det offentlige og deltagerens andel af uddannelsesfinansieringen. Tværtimod kan der være bekymring for, at en bevægelse mod mindre offentlig medfinansiering, vil fjerne grundlaget for dele af arbejdsmarkedets adgang til livslang læring.

Universiteternes deltagerfinansierede masteruddannelser er i dag på et sådant prisniveau, at mange voksne reelt er afskåret fra at benytte sig af master som et videreuddannelsesstilbud. Derfor kan der peges på behovet for en mere fleksibel brug af masteruddannelserne således at det i højere grad bliver muligt for voksne at tage moduler af en masteruddannelse. På den måde når universiteterne ud til en større målgruppe og dermed indtægtsgrundlag, fordi finansieringsmomentet alt andet lige bliver tilsvarende overkommeligt.

For så vidt angår forskningsydelse kan der være behov for at se nærmere på hvorledes universiteternes indtægter fra erhvervslivet kan stimuleres. Her kan det være formålstjenligt at se nærmere på, hvorledes dette samspil stimuleres i lande med sådan ordning, og hvilke erfaringer der her er gjort. Inden for de sidste par år er der i Danmark indført et skattefradrag på 150 pct. for virksomheders investering i forskning. Ordningen kunne overvejes at blive udvidet til også at gælde for virksomheders donationer til universiteter og andre offentlige forskningsinstitutioner, fx således at virksomheder der giver midler uden binding for universitetets disposition, dvs. frie midler, får et skattefradrag på 150 pct., mens midler med binding på bestemte formål får et reduceret skattefradrag på 120 pct.

Det er samtidig vigtigt at fastholde, at private investeringer ikke kan substituere offentlige forskningsinvesteringer. Et øget samspil med privat og offentlig forskning må ikke få et sådant omfang, at universiteternes fri grundforskning bliver nedprioriteret, fordi universiteterne nødvendigvis må "løbe efter pengene". Det er ligeledes afgørende, at kommercialisering af forskning, fx via udstrakt patentering, ikke medfører en udbredt begrænsning af udveksling af viden fra forskningsresultater. Det er derfor det offentliges klare ansvar at sikre midler til fri grundforskning, som alle har lige adgang til og gavn af i vidensamfundet.

Universitetsledelse

De danske universiteter er midt i en reform, der får stor indvirkning på universiteternes fremtidige ledelsesstruktur. AC har argumenteret for, at en universitetsreform skal respektere universiteternes mangfoldighed og forskellighed. Derfor bør en ændring af universiteternes styreforhold have en så tilpas rummelighed, at der er plads til, at det enkelte universitet får udstrakt indflydelse på organiseringen af sine indre anliggender. Det er væsentlige spørgsmål, såsom proceduren for rekruttering af lederne fra rektor til institutledere, procedure for udpegning og sammensætningen af bestyrelse og kontaktorganer, arbejdsdeling mellem de forskellige organisatoriske niveauer, etc.

Et andet væsentligt succeskriterium for en universitetsreform er for AC at se at sikre frihedsgrader til universiteterne til at kunne agere hurtigt og hensigtsmæssigt på skiftende forhold i omverdenen. Derfor har et vigtigt element været at se på, hvorledes der kan flyttes ledelses- og beslutningskompetence fra centraladministrationen ud decentralt til det enkelte universitet.

Helt konkret har den generelt tætte regelstyring, som universiteterne har været underlagt, bevirket en unødigt begrænsning af universiteternes mulighed for langsigtet planlægning af forsknings- og uddannelsesindsatsen. Et element af den danske universitetsreform har blandt andet været at give universiteterne mulighed for at spare op til større investeringer, hvilket er en væsentlig forudsætning for langsigtet planlægning.

AC har foreslået, at den nye universitetsreform efter en 3-årig periode, bliver evalueret blandt andet med hensyn til at vurdere hvorvidt de politiske intentioner om øgede frihedsgrader til universiteterne er opfyldt og om der eventuelt måtte være behov for yderligere tiltag og justeringer.

Universiteterne og arbejdsmarkedet

Nedbringelse af frafald har udgjort et vigtigt motiv for en dansk uddannelsesreform. Uddannelsesreformen har til hensigt at skabe en mere fleksibel tilrettelæggelse af uddannelserne, idet der fremover i højere grad vil være muligt for studerende med

en akademisk bacheloruddannelse at vælge mellem flere kandidatoverbygningsuddannelser på tværs af faglige discipliner.

For at en sådan større valgmulighed for studerende kan gøres forsvarligt, er der behov for en styrket studie- og erhvervsvejledningsindsats. AC er meget optaget af, at en styrkelse af samspillet mellem universitetsuddannelserne og arbejdsmarkedet sættes på den universitetspolitiske dagsorden. Et sådant øget samspil vil skabe mulighed for at også eksterne aktører, herunder akademiske organisationer inddrages i erhvervsvejledningsindsatsen, herunder frivillige praktikordninger, og dermed kan være med til at bidrage til et tydeligere billede af beskæftigelsesmulighederne.

Tilrettelæggelsen af en styrket studie- og erhvervsvejledningsindsats må naturligvis være op til det enkelte universitet, men indsatsområdet er så væsentligt, at AC har foreslået, at en målsætning om at styrke vejledningsindsatsen, bør indgå i det enkelte universitets udviklingskontrakt.

Universiteterne spiller en helt afgørende rolle i at levere kandidater til erhvervslivet og samfundet generelt. Potentialet er langt fra udnyttet. I Danmark viser seneste tal fra regeringens videnstrategi, at en overvejende andel af privatansatte akademikere er ansat i få danske virksomheder. Der eksisterer derfor fortsat en udfordring i at understøtte en vigtige videnstilførsel til virksomheder, der ikke har tradition for at ansætte akademisk arbejdskraft og dermed ikke har et modtagerapparat til at hjemtage og anvende den forskningsbaserede viden.

Sproglige, oversættelsesmæssige bemærkninger

Endelig skal AC henlede opmærksomheden på følgende oversættelsesproblemer i den danske udgave af EU-kommissionens meddelelse vedrørende Universiteternes rolle i det europæiske vidensamfund:

- Den danske oversættelse af det engelske "scientific" til "videnskabelig" giver indtryk af en større rummelighed i begrebet end sammenhængen giver anledning til. "Scientific and technical" bør retteligt oversættes til "naturvidenskab og teknisk videnskab", hvilket jf. AC's indledende bemærkninger til meddelelsen er for snævert et fokus på en generel problemstilling.
- Den danske oversættelse af de sidste debatspørgsmål i meddelelsen er ikke oversat korrekt. "Training" bør oversættes med efteruddannelse, og ikke med "almen erhvervsfaglig uddannelse".